

CASOPIS ZA KULTURU HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA
IZDAJE HRVATSKO FILOLOŠKO DRUŠTVO
GOD. 27, 4, 97—128, ZAGREB, TRAVANJ 1980.

ANTE KUZMANIĆ — U POVODU 100. OBLJETNICE SMRTI

Zlatko Vince

I.

Bilo je više tendencija u oblikovanju književnog jezika za južne Slavene u 19. stoljeću. Ilirci su težili da stvore takav jezik koji bi bio zajednički za sve južne Slavene, sa štokavskom osnovom, ali s osobinama i kajkavskoga i čakavskoga, s arhaičnijim elementima kako bi se približili i ostalim južnoslavenskim jezicima. Neki su, poput Kurelca, snatрили čak o takvu jeziku koji bi bio što bliži ne samo južnoslavenskim narodima nego Slavenima uopće. Karadžić je imao namjeru da stvori srpski jezik za Srbe »oba zakona«, tj. za Srbe i Hrvate, na štokavskoj ijekavskoj narodnoj osnovi, no u Srba su postojala i drugačija mišljenja o književnom jeziku, odbojna prema Karadžićevoj »govedarštini«.

Bilo je, dakako, i težnja da svaki južnoslavenski narod stvori svoj vlastiti književni jezik ili svoj tip književnog jezika prema onim osobinama što su karakteristične za pojedine narode, čime se dakle razlikuju, pa su tako Slovenci tek u manjini i za kraće vrijeme pristajali uz ilirski jezični tip, a i Bugari su išli svojim putem. Analognih je tendencija bilo i u Hrvata. Određena skupina u Dalmaciji, naročito Ante Kuzmanić, težila je za tim da se oblikuje takav jezik za Hrvate koji bi slijedio hrvatski narodni ikavski govor i hrvatstvu ikavsku jezičnu tradiciju starije ikavske književnosti u Dalmaciji, Slavoniji i u dijelovima Bosne i Hercegovine. Htjeli su, dakle, poput ostalih južnih Slavena, da stvore takav jezični tip koji se ne bi naslanjao na kakav drugi narod iz razloga nekog južnoslavenskog zajedništva, nego koji bi slijedio svoju vlastitu tradiciju i išao svojim vlastitim putem.

O tome se u našoj jezičnoj znanosti, sve do novijeg vremena, manje pisalo i govorilo, a kada se i spominjalo ime Ante Kuzmanića, ponajdosljednijega

predstavnik takvih pogleda, prikazivao se nepotpuno i necjelovito. Tome se ne treba previše čuditi: prvo zato što sva ta pitanja nisu bila u cjelini i u pojedinostima istražena i osvijetljena, a drugo i zato što i nije bilo lako u sklopu složenih, spletenih, da ne reknem suprotnih težnji tadašnjega našega društva, razlučiti časovite nedosljednosti i pretjeranosti u Kuzmanićevu djelovanju od njegovih osnovnih i bitnih preokupacija i težnji.

U povodu stote obljetnice Kuzmanićeve smrti bit će, mislim, korisno da se u našem časopisu ukratko prikažu njegovi pogledi i osnovne težnje s obzirom na jezik i s obzirom na reformu latiničke grafije. Iako se o Kuzmaniću u posljednje vrijeme dosta pisalo, a i pisac ovoga članka objavio je nekoliko rasprava o njemu, ipak širi krug čitatelja možda i nije upoznat ili nije dovoljno upoznat s Kuzmanićevom ličnošću.

II.

Najčešće se govori o Kuzmanićevu separatizmu u vezi s latiničkom grafijom, što je tek djelomično opravdano. Kuzmanić se u privatnim pismima poput ostalih Dalmatinaca, služio dalmatinskom grafijom, reformiranom i prilično dobrom, iz godine 1820, želeći da se ona uvede i u »Zoru dalmatinsku« koju je uspio pokrenuti godine 1844. u Zadru, što je »značilo neizmjernu odvažnost i jednu silnu vjeru u vrijednost svoje stvari«. ¹ Ipak, iz početka Kuzmanić se i kolebao u svojoj nakani, kako se to razabire iz njegove korespondencije. Nije, naime, bio tako oštar prema Gajevoj ilirskoj grafiji, a iz početka je imao i teškoća te je nije mogao u Dalmaciji bez opasnosti upotrebljavati, iako je u osnovi najprije bio za slogu i u grafijskim pitanjima.

»Poradi svete književne sloge triba da se zagrebačkoga pravopisa primimo; ta i ti si jednom vrlo pametno rekao, da valja početi, makar na tursku«, doviknut će Kuzmanić u pismu svome prijatelju S. Ivićeviću godine 1844. ²

U nadi da će se sa Zagrepčanima moći dogovoriti Kuzmanić je bio spreman popustiti i prihvatiti ilirsku grafiju, ali kada je vidio da se njihov jezik usmjeruje u drugom pravcu nego što je on to želio, tada se opet od nje udaljuje, a u tome ga je podjarivao i vrlo oštri Šime Starčević koji je tu bio nepopustljiviji od Kuzmanića. I Karadžić je namjeravao reformirati latiničku grafiju predlažući mjesto dijakritičkih znakova druga, svoja rješenja. U tom je smislu nagovarao Kuzmanića i Gaja da prihvate njegov prijedlog, kada već ne žele prihvatiti ćirilicu. ³ Kao što je poznato, ni prije, a ni na sastanku u Beču godine 1850. nije Karadžiću pošlo za rukom da »ilirima, kojima je ćirilica bila tuđa, nametne bar latinicu bez dijakritičkih znakova«. ⁴

¹ Grga Novak, *Povijest Splita*, Split, 1965, III, str. 103.

² Sveučilišna knjižnica, R—5904.

³ Vuk S. Karadžić, *Poslanica Antu Kuzmaniću u Zadru*, Skupljeni gramatički i polemički spisi V. S. K., III, Beograd, 1896, str. 304—309.

⁴ Miodrag Popović, Vuk Stefanović Karadžić, Beograd, 1964, str. 361.

Kuzmanić je dakle imao uporišta u svome kritičkom pogledu prema ilirskim grafijskim rješenjima i u negativnom Karadžićevu mišljenju da i ne spominjem Jerneja Kopitara koji je Gaja u vezi s dijakritičkim znakovima upravo ismijavao, što je i Kuzmaniću bilo vrlo dobro poznato.

No, bez obzira na sva spomenuta suprotna mišljenja o ilirskoj grafiji, uporno ustrajanje ili neodlučnost u takvim, uglavnom sporednim, pitanjima, ipak je znak Kuzmanićeve nedovoljnog razumijevanja općih potreba obnovljene hrvatske književnosti kojoj je i jedinstvena grafija bila uvjetom za normalan razvitak. Tako je Kuzmanić, tek nakon određenih kolebanja i nedosljednosti, prihvatio tada gotovo opću ilirsku grafiju koju nije mogao ukloniti ni Karadžić svojim posebnim rješenjima, pa je ona postala općom za sve koji su se služili »ilirskim« jezikom i latinicom, a postala je osnovom i slovenske grafije.

III.

Kuzmanić dakle nije bio u osnovi i načelno toliko nepomirljiv prema ilirskoj grafiji iako je bio kolebljiv i nedosljedan. Njemu je, veli, stalo do sloge, a to je značilo da se u dogovoru sa Slavoncima i Dalmatincima treba da rješavaju sva važnija pravopisna i jezična pitanja, a ne da samo Zagrepčani određuju. Ako bi Dalmatinci imali jednakopravnu riječ (i Slavonci), bio je Kuzmanić uvjeren da bi se tada založili za ikavski, ne za ijekavski govor.

U oglednom primjerku »Zore dalmatinske«, godine 1843, Kuzmanić dosta široko postavlja i to pitanje: »Bila bi velika budalaština, i izašlo bi nam na veliko zlo, kad bismo izdrecili oči na ovakve sitnice kao što tužno rade nike nadriknjige, već imamo na priliku ostalih narodah puštati da svaki piše u svome poglavitom naričju, te na taj način da se sija materinskoga jezika različita lipota i čistoća«. Iako je on, dakako, za ikavski govor, pokazuje određenu toleranciju: svatko može pisati u svome »poglavitom naričju«, može se dakle služiti ikavicom, ali i drugim govorom, kako već hoće, no zamjerio bi svakomu tko bi njemu, Kuzmaniću, prigovorio što se on služi ikavskim govorom.

Ipak, i Kuzmanić i Šime Starčević uskoro će istaknuti kako je zapravo ikavica najprošireniji hrvatski govor »ne samo po najvećoj strani naše Dalmacije, nego i po Bosni i po Vojničkoj krajini i Slavoniji. »Ikavski« imamo najviše čisto Hrvatski napisanih knjigah«, te se sve odučnije i dosljednije pita ne bi li »dakle pravednije i mnogo bolje bilo raditi da se ovaj najsladi, i s' knjigom međ ostalim najbogatiji govor na književni jezik uzdigne?«⁷

⁵ Zlatko Vince, Stav »Zore dalmatinske« u Zadru prema težnjama iliraca za jedinstvenom grafijom u hrvatskoj književnosti, Radovi Naučnog društva Bosne i Hercegovine, sv. 6. — Iz drugih svojih članaka o Kuzmaniću uzimam više dijelova, a da ih posebno ovdje ne citiram.

⁶ Vjekoslav Maštrović, Pripreme za izdanje Zore dalmatinske u Zadru god. 1842. i 1843. Radovi Instituta JAZU u Zadru, IV—V, Zadar, 1959.

⁷ Glasnik dalmatinski, 1850, br. 46.

Godine 1850. Lj. Gaj kao i poznati jezikoslovci Vjekoslav Babukić i Antun Mažuranić i drugi izražavaju određenu rezerviranost prema književnom dogovoru u Beču,⁸ napominjući kako će vrijeme pokazati »jeda li je ovaj prijedlog praktičan i vodi li u današnjem položaju o ožudjenoj slozi i jednakosti, ili pako naprotiv još k većem ciepanju i književnom razdoru.«

Dok se u Zagrebu izražava, dakle, tek rezerviranost prema tom dogovoru, s njim je posve nezadovoljan Ante Kuzmanić te kao urednik »Glasnika dalmatinskoga« daje obilno prostora Šimi Starčeviću koji ga je oštro napao.⁹

Sve upornije i sve odlučnije sada izražava svoje uvjerenje kako treba raditi na samostalnom književnom jeziku na osnovi ikavskoga štokavskoga govora i hrvatske ikavske književne tradicije, jer »pravi Slavonci, gornji Hèrvati, Hèrvati Dalmatinci, Istrianci, Hèrvaćani u Bosni itd. nigda neće na to pristati da posiku jezik Kačića, Reljkovića, Katančića, i drugih svojih pravih spisateljah. Narod hèrvatski (po tim imenom razumi se i Dalmatinski, i Istrianski i Bosanski katolici) zajedno sa slavonskim mora imati svoj osobit književni jezik osnovan na njegovom govoru i izgovoru, a ne na tuđemu; sramota je, da njegovi književnici drugačie od njega govore i pišu.«¹⁰

Kuzmanić se dakle zalaže za ikavski pučki štokavski govor i za ikavsku književnost u Dalmaciji i Slavoniji. Kao i Karadžiću, i Kuzmaniću je narodni govor osnova književnom jeziku, samo na temelju ikavskoga govora i ikavske tradicije. U tome se Kuzmanić razlikuje, npr. od Božidara Petranovića koji se zalaže za oplemenjeni i donekle artificijelni književni izraz, po čemu je djelomično bliži pogledima Zagrebačke filološke škole. Kuzmanić u svome radu ima neposrednije zadatke: sve treba pa i u jeziku, da ide polagano, bez žurbe, bez mnogo promjena, bez previsoko postavljenih programa, sve treba da bude promišljeno, prilagođeno potrebama seljačkoga puka u Dalmaciji i drugim hrvatskim krajevima. Iz te osnovne postavke proistječe i želja, čak i pretjerana, da jezik bude sasvim narodan, priprost. Kuzmanić ima visoko mišljenje o seljaku i njegovim potrebama. Iz tih izvora praktičnosti i razumljivosti rezultira i Kuzmanićev pogled na jezik.

Razumije se da je mogao lako doći u sukob s jezičnim razvojem u sjevernoj Hrvatskoj već po različitim potrebama tamošnjeg kulturnoga i znanstvenoga dometa. Taj »ilirski«, zapravo hrvatski jezik brže se razvijao prema potrebama sve razgranatijega hrvatskoga kulturnoga života i hrvatske književnosti. On se već višestruko razgranao za svoje sve veće i šire potrebe, postajući polivalentan, razvijajući sve više svoj leksik i sve elastičniju rečenicu. Kuzmanić i dalje, međutim, ostaje pri svojim starim zahtjevima poistovjećivanja hrvatskoga jezika s jezikom dalmatinskoga seljaka, tražeći da se piše onako kako bi ga lakše razumio upravo seljak. Kuzmanić je ostao pri svojim zah-

⁸ Narodne novine, 1850, br. 76.

⁹ Glasnik dalmatinski, 1850, br. 46. i d.

¹⁰ Glasnik dalmatinski, 1849, br. 17.

tjevima i onda kada je jezični izraz postao instrumentom već širih i složenijih zadaća, ne osjećajući u dovoljnoj mjeri njegove sve složenije funkcije.

Kuzmanić, na primjer, nije zadovoljan jezikom Gajevih »Narodnih novina« koje smatra pravim rusko-slavenosrpskim novinama.¹¹

U Gajevim novinama takve se misli odbacuju te se »Glasničarima«, dakle suradnicima »Glasnika dalmatinskoga«, predbacuju da su na krivom putu, da je »nužda da imamo jedan književni jezik, ako se u Evropi među izobražene narode ubrojiti želimo« te da treba da se dignemo na »stepen jugoslovjanske narodnosti«. ¹² Više se, vele, ne pita tko je Rus, tko je Čeh, nego samo tko je Slaven. S takvim se mislima Kuzmanić ne slaže. Uvjeren je da Hrvati treba da oblikuju svoj književni jezik bez obzira na druge slične jezike, bez obzira na druge slavenske narode. Iako je on zadovoljan što je tridesetih godina nastalo preporodno gibanje u sjevernoj Hrvatskoj te u pismima nekim svojim prijateljima u Zagreb iznosi misao kako je potrebna međusobna sloga, ipak treba da se pripazi da se i u tome ne pretjeruje te da se ne izgubi hrvatska individualnost, i u jeziku, koji bi morao slijediti ikavsku tradiciju, i u općoj hrvatskoj svijesti, jer »ovo je hèrvatska ruka, hèrvatska starina od Velebita čak do Kleka . . .; imadosmo svoje kraljeve, banove, knezove hèrvatske; ovo je hèrvatska stečevina; i ona iz poštovanja k' slavnom imenu *Dalmacija* ima se do vika zvati Dalmatinska Hèrvatska.«

Dok su dakle ilirci snatrili da se svi južni Slaveni ujedine u zajedničkom jeziku, a vidljiva je i u poilirsko doba (ona nije u samom početku sasvim odbaćena ni u Kuzmanićevim gledanjima), ipak je Kuzmanić kao Hrvat-Dalmatinac i ikavac stao na stanovište da je na najboljem putu ako slijedi ikavsku hrvatsku tradiciju, koju je i najbolje poznao, uvjeren — kasnije sve više i odrješitije — da od te realnosti ne može biti ništa bolje. Osuđuje ideje o jezičnoj artificijelnosti da bi se jezik namjerno oblikovao za neke šire ilirske, južnoslavenske ciljeve, pogotovu i stoga što je jasno vidio da ni Srbi neće takav tip jezika prihvatiti, pa ni Slovenci ni Bugari. Bolje je stoga, smatrao je, da svatko izgrađuje svoj jezični tip. Zadarski jezično-kulturni krug s Kuzmanićem na čelu polazio je od stanovišta da svaki narod, pa i svaki južnoslavenski narod, izgrađuje svoj vlastiti književni jezik ili svoj vlastiti tip književnoga jezika na osnovi najrasprostranjenijeg ili najkarakterističnijeg govora i radi afirmacije vlastite narodnosti. Tako su radili Slovenci i Bugari, polazeći pri tome od onih osobina koje su najkarakterističnije za pojedini narod i za pojedini jezik, po čemu se, dakle, međusobno najviše razlikuju.

IV.

Tko je zapravo bio Ante Kuzmanić, taj Gajev takmac u Dalmaciji i kada se pojavljuje? Rođen je 12. lipnja 1807, dvije godine stariji je, dakle, od Lju-

¹¹ Glasnik dalmatinski, 1849.

¹² Narodne novine, 17. XII 1849.

devita Gaja. Rođen je u predgrađu Splita, starinom »od plemenitog hrvatskog kolina Dikličića«, kako možemo pročitati u »Prilozima životopisu profesura Ante Kuzmanića«, objavljenom u zadarskom Narodnom listu 13. prosinca 1879. u povodu Kuzmanićeve smrti. Školovao se u splitskom sjemeništu i gimnaziji. U Beču je proučavao »nauk vidarski« te se 1831. vratio iz Beča u Dalmaciju s diplomom magistra »vidarstva i primaljstva«, pa je 1834. imenovan pravim profesorom primaljstva u zadarskoj babičkoj školi. Od djetinjstva je bio povezan s hrvatskom knjigom i s proučavanjem hrvatskoga jezika, te sâm u svojim uspomena napominje kako mu otac »vèrlo lipo hèrvatski govoraše, Kačića u kući štijaše; nabožne hèrvatske pisme pivaše u cèrkvi, ... što sve u sèrdcu njegova jedinog sina Ante podstičaše ljubav k narodnom jeziku, koja se u svoje vrime toliko razvi.« Nije stoga čudno što se Kuzmanić dao na proučavanje jezičnih pitanja, što je sastavljao rječnik hrvatskog jezika, što je sabirao narodne riječi i narodne pjesme i izreke i što mu je konačno uspjealo da osnuje u Zadru književni list »Zoru dalmatinsku« godine 1844, napisavši u njoj oko stotinu članaka s područja jezika, pravopisa, medicine, poljoprivrede, gospodarstva, povijesti i sl., a kada se nalazio izvan redakcije »Zore«, pokušao je pokrenuti listove Zavičaj (1845) i Maslinu (1846). God. 1849. osnovao je u Zadru »Slavjansku lipu«, društvo koje je imalo političko značenje s ciljem da se njeguju ideje slavenske uzajamnosti, da se proučava narodni jezik i pospješuje gospodarstvo. Bio je i prvi urednik i izdavač »Pravdonoše« i urednik više drugih listova. Napisao je i nekoliko knjižica, od kojih je posebno značajna »Poslanica Dalmatincima« iz godine 1861. u kojoj se zalaže za priključenje Dalmacije sjevernoj Hrvatskoj. Iz svoje struke izdao je i priručnik za primalje s primaljskom terminologijom. Pod starost zamolio ga je August Šenoa da opiše svoj život što ga je imao donijeti »Vienac«, ali u tom poslu umre 11. prosinca 1879. u Zadru, te bi pokopan na zadarskom susjednom otočiću Galovcu (Školjiću).

Kuzmanić je svojim radom htio proširiti narodni jezik i narodnu kulturu među seljake, pa njegov rad ima u prvome redu prosvjetiteljski karakter. Zbog te njegove plodne suradnje i upravo enciklopedijske publicističke djelatnosti, koja je sva usmjerena da prosvjetu proširi u sve društvene slojeve, zaslužio je počasnu apoziciju narodnog prosvjetitelja, kako su ga nazvali. Češće se spominje Kuzmanićeve tvrdoglavost, ali »svakako je njegova najveća tvrdoglavost bila, kada je 1844. u Dalmaciji pokrenuo prvi književni list na jeziku siromašnih radnika i seljaka, u doba kada je čitava dalmatinska inteligencija bila odgojena u talijanskom duhu.«¹³ Mnogi ga čak smatraju jednim od najvećih sinova Dalmacije u 19. stoljeću, čije »velike zasluge za demokratizaciju kulture i za prosvjećivanje našega naroda gotovo na svim sektorima materijalne i duhovne kulture nisu dovoljno ocijenjene.«¹⁴

¹³ Rafo Ferri, Ante Kuzmanić, Slobodna Dalmacija, 13. I 1958.

¹⁴ Slobodna Dalmacija, 12. X 1957.

Kuzmanić je želio da središnja uloga hrvatskoga kulturnog života bude u Dalmaciji, on traži »Hrvatsku u Dalmaciji«. Svoju je ideju dosljedno provodio, ali u tome, dakako, nije uspio i nije mogao uspjeti. Središte političkog i kulturnog života bilo je pomaknuto s hrvatskoga Juga na hrvatski Sjever, pa je dominantnu ulogu imao ipak Zagreb i Hrvatski sabor kao središte hrvatske državnosti. Kuzmanić je apelirao, uvjeravao i očajavao. Hrvatski narod nije prihvatio Kuzmanićeve prijedloge, ikavski govor nije postao osnovicom hrvatskoga književnog jezika, nego ijekavski kako su ga odabrali i preporučili Gaj i ilirci, oslanjajući se pretežno na slavnu i vrijednu dubrovačku ijekavsku književnost. Istina, Kuzmanićeve ideje o ikavskoj osnovi hrvatskoga književnog jezika nije prihvaćena, ali su i ilirci uskoro napustili naziv »ilirski« koji je svoju zadaću izvršio, kako se izrazio T. Smičiklas, kada je predložio da Matica ilirska zamijeni ime u Maticu hrvatsku: »Priznajemo imenu *ilirskomu*, da je prije trideset godina bilo kao narodno, još i više, jer je potrgana uda narodna sklapalo u jedno živo tijelo . . . Ali sav je narod to ime pokopao, pak mu ni mi ne mogosmo sada istom novi hram graditi. Ime je *hrvatsko* jače, ono zove Hrvate pod jednu zastavu, ono promiče svu svijest narodnu, ono se glasno javlja svakim dahom narodnim.«¹⁵ To nije daleko od Kuzmanićevih narodnih težnja što ih je izrekao još mnogo prije.

Šteta je što između Gaja i Kuzmanića nije bilo više dodira i želje za konstruktivnijom i jačom suradnjom. Da je među njima i njihovim pristašama bilo više popustljivosti i elastičnosti, možda bi rezultati takva rada već i na jezičnom polju bili provedeni dosljednije, brže i pozitivnije. I Gaj i Kuzmanić radili su na obnovi hrvatskog kulturnog života, pa su obojica preporoditelji, Gaj sa širim rasponom djelovanja, s dalekim i predalekim vizijama i perspektivama, Kuzmanić na užem dalmatinskom području, u doba narodne apatije u Dalmaciji, ali s pogledom na cjelokupnost hrvatskih pokrajina.

O korisnosti takve suradnje uvjeren je i suradnik Zorin iz 1844. kada veli:

*Gaj, Kuzmanić na to teže
Da jezika gone mrake.
Nek pravopis još iz veže,
Eto nami sunca zrake.*

Obojica su bila uvjereni u ispravnost svoje stvari: Gaj u svojim južnoslavenskim vizijama, Kuzmanić u svojim konkretnim spoznajama o ikavskoj osnovi posebnoga hrvatskoga književnog jezika, od čega ga nitko nije mogao odvratiti. Život je korigirao i jednoga i drugoga, te nije stvoren zajednički ilirski jezik, a nije prihvaćen ni ikavski govor, nego ijekavski. Danas ne možemo zamjeravati ilircima zbog njihove nerealne južnoslavenske koncepcije, a ne možemo osuđivati ni Kuzmanića koji je išao putem kojim su išli i svi drugi

¹⁵ Matica hrvatska 1842—1892, Zagreb, 1892, str. 44.

južnoslavenski narodi u težnji za oblikovanjem vlastitog jezika. Da je u konkretnim Kuzmanićevim potezima znalo dolaziti i do nedosljednosti, da se katkada približavao do autonomaških shvaćanja, neće nam biti nerazumljivo ako se podsjetimo da se samo takvim postupkom mogao kasnije opet vraćati svojim prvotnim jezičnim načelima o posebnom ikavskom književnom jeziku, što ga nisu bili prihvaćali u sjevernoj Hrvatskoj. Putanja Kuzmanićevih jezično-narodnih shvaćanja nije bila slomljena, nedosljedna, nego tek ostvarivana u određenim mogućnostima koje mu je razvoj prilika dopuštao. To su mu svi priznavali. Kada je 1879, prije upravo stotinu godina, umro, Narodni list je ustvrdio kako je Kuzmanić bio »jedan od najstarijih muževa, koji u ovom vieku čutiše i izjaviše perom i riečju u Dalmaciji, živu svoju ljubav za hrvatski narod i njegov jezik. U ono tamno doba, kada je hrvatsko slovo bilo prezirano ili sasvim zanemareno u našoj pokrajini, Kuzmanić između prvih, a valjda baš prvi, stane mu dizati ugled i osvajati mu pristojno mjesto u javnom životu... Čovjek osebuje čudi, al plemenita srca... ali mu zato nitko nemože zaniekati neograničene ljubavi prama hrvatskom narodu. Hrvat dušom i srdcem, imenom Hrvata on se je ponosio i teško je žalio kad bi naš narod, ma bilo s kojega obzira, zatajivao to svoje dično ime...«¹⁶

U prikazivanju povijesti hrvatskoga književnog jezika 19. stoljeća treba dakle dati određeno mjesto i Anti Kuzmaniću, odnosno zadarskom jezično-kulturnom krugu. Kako je Kuzmanić nesebično i uspješno radio i na kulturno-jezičnom i prosvjetnom polju za dobro svoga naroda, i kako je bio duboko, iskreno i nepokolebljivo uvjeren u ispravnost svojih pogleda, zavrijedio je da mu se ime spominje s dužnim pijetetom.

S a ž e t a k

Zlatko Vince, Filozofski fakultet, Zagreb, UDK 808.62(091),
stručni članak, primljen za tisak 21. siječnja 1980.

ANTE KUZMANIĆ — A L'OCCASION DU CENTENAIRE DE LA MORT 1807—1879

A l'occasion du centenaire de la mort de Ante Kuzmanić, l'auteur passe en revue l'activité et la vie de A. Kuzmanić, particulièrement son activité en ce qui concerne les problèmes de la langue et de l'orthographe. En même temps, il corrige quelques pensées surannées concernant sa personnalité.

¹⁶ Narodni list, 13. XII. 1879.